

Viktige kristne filosofer i vår tid

Espen Ottosen

Informasjonsleder i Norsk Luthersk Misjonssamband og styreleder i tankesmien Skaperkraft
eottosen@nlm.no

Bakgrunn

På 90-tallet studerte jeg teologi i mange år, både på Fjellhaug Misjonsskole og på Menighetsfakultetet. Men min interesse for religionsfilosofi – som kort kan defineres som å gjennomtenke viktige religiøse temaer filosofisk – ble aldri tent. Jeg syntes mye av litteraturen var kjedelig, tung og spissfindig. Noe mer interessant opplevde jeg apologetikk eller trosforsvar. Da ble temaene mer praktiske og anvendelige.

I dag er jeg langt mer interessert i filosofi generelt og religionsfilosofi spesielt. De siste årene har jeg tatt en del filosofiske fag på universitetet i Oslo og i høst startet jeg på masterstudiet. Min vurdering er at temaene er nyttige for en teolog og forskner. I et så sekulært samfunn som det norske vil mange mene at kristen tro er både irrelevant og ufornuftig. Jeg har et ønske om å forstå tankegangen og å kunne møte innvendinger og anklager med gode svar. Det gjelder både de som stiller sine spørsmål på en aggressiv måte og de som fremstår som søkende. I en pluralistisk tid er det også viktig å kunne møte mennesker med en helt annen religiøs tro på en god måte.

Det betyr ikke at kristne vil finne gode svar på alle spørsmål – eller at kristen tro fullt og helt kan begrunnes ved hjelp av filosofiske argumenter. Tvert i mot har vi nytte av å diskutere hvor langt fornuften og argumentene rekker. Men også dette kan filosofien hjelpe til med. Den kan også bidra til å avsløre at mange verdier og overbevisninger som sekulære nordmenn tar for gitt, er avhengig av premiser og forutsetninger som ikke uten videre er innlysende og selvsagte.

Betydningen av Alvin Plantinga

Internasjonalt finnes det mange interessante kristne filosofer. Aller mest kjent er Alvin Plantinga. Han er nå over 80 år gammel. Han har vært en toneangivende analytisk filosof siden gjennombruddsverket *God and Other Minds* som kom ut i 1967. I dag blir han grundig presentert i filosofiske leksikon og standardverk.

Allerede i 1980 ble Plantinga kåret av magasinet *Time* til USAs ledende protestantiske filosof. Men ikke alle er like glade for betydningens hans. Den fremstående ateistiske filosofen Quentin Smith skrev i 2001 om kristne filosofer i USA: "Naturalists passively watched as realist versions of theism, most influenced by Plantinga's writings, began to sweep through the philosophical community, until today perhaps one-quarter or one-third of philosophy professors are theists, with most being orthodox Christians."¹

Påstanden fra Smith er altså at Plantinga nærmest startet en bevegelse. Det er nok langt på vei en korrekt beskrivelse. Med Plantinga som en av stifterne, ble organisasjonen The Society of Christian Philosophers grunnlagt i 1978.² Den har flere hundre medlemmer og arrangerer jevnlig store og små konferanser.

Men allerede i 1974 var Evangelical Philosophers Society blitt stiftet.³ Mange kristne filosofer er medlemmer i begge disse kristne filosofiske organisasjonene. Tilknyttet denne siste organisasjonen er også tidsskriftet *Philosophia Christi*, som er blitt et anerkjent tidsskrift, utgitt i samarbeid med Biola University.⁴

Mitt møte med Biola

Selv besøkte jeg Biola i mars i fjor i forbindelse med en studiepermisjon. Dermed fikk jeg anledning til å bli mer kjent med kristne, amerikanske filosofer. Antagelig er Biola – en forkortelse for Biblical Institute of Los Angeles – det mest fremtredende evangelikale studiestedet i USA når det kommer til religionsfilosofi. De mest kjente lærerne er nok William Lane Craig og J. P. Moreland. Skolens profil er evangelikal og interkonfesjonell.

På mange måter fortjener William Lane Craig, som har en intensiv reiseaktivitet og ikke var på Biola da jeg hadde mine dager der, en egen artikkel.⁵ Det er en kjent sak at han er inspirert av Alvin Plantinga. Mange vil regne ham som vår tids mest fremtredende kristne apologet. Han har deltatt i utallige debatter med fremstående ateister – og gjør det bra. En av de mest fremstående nyateistene akkurat nå, Sam Harris, har sagt at Craig er “the one Christian apologist who seems to have put the fear of God into many of my fellow atheists.”⁶

Kanskje mest kjent er Craig for å presentere et kosmologisk gudsargument. Hans utgangspunkt er at alt det som begynner å eksistere trenger en årsak. I dag er det stor enighet om at universet oppsto for snart 14 milliarder år siden, gjennom Big Bang. Det betyr at vi trenger en årsak utenfor universet for å forklare at det eksisterer. Craig mener den beste forklaringen er en evig og allmektig Gud.

Craig har også skrevet en rekke bøker. Mest kjent er han for håndboken i apologetikk, *Reasonable Faith*.⁷ Den er blitt utvidet og oppdatert flere ganger. Sammen med kollegaen Moreland har han også utgitt boken *Philosophical Foundations for a Christian Worldview*.⁸ Den gir en omfattende og pedagogisk presentasjon av grunnleggende filosofiske spørsmål i lys

av kristen tenkning.

Biola er et stort universitet med tusenvis av studenter. Studietilbudene er mange. Flere av filosofene er knyttet til det teologiske fakultetet Talbot School of Theology, mens andre primært er knyttet til Department of Philosophy. Generelt har professorene en meget høy faglig kompetanse. Noen arbeider særlig med etikk, mens flere har epistemologi, bevissthetsfilosofi og metafysikk som sine spesialområder. Det betyr at de ikke bare forholder seg til apologetikk og religionsfilosofi, men også tar del i den allmenne filosofiske debatten.

Selv brukte jeg det meste av min tid på Biola på biblioteket. Det var bare noen få år gammelt og hadde veldig gode fasiliteter, inkludert en omfattende tidsskriftavdeling. Det var lett å merke at det filosofiske miljøet på Biola var aktivt – og utadrettet. Da jeg var innom, ble det arrangert flere møter og debatter om nevrovitenskap. Det overordnede temaet var betydningen nyere hjernevitenskap har for filosofisk debatt og kristen tro.

En rekke fremstående apologeter og filosofer holder sine gjesteforelesninger på Biola. En av disse er Oxford-professoren Richard Swinburne. Han er blant verdens aller mest respekterte kristne filosofer og har skrevet mange (svært tunge) fagbøker. Swinburne har selv konvertert til ortodoks, kristen tro. At han inviteres til Biola sier noe om at religionsfilosofien ved universitetet fremstår meget økumenisk.

I 2007 utkom boken *Passionate Conviction: Contemporary Discourses on Christian Apologetics*. Redaktørene var William Lane Craig og Paul Copan. Artikkelsamlingen var et resultat av arbeidet i Evangelical Philosophical Society. I ettertid har flere fyldige artikkelsamlinger i samme serie blitt utgitt, med de

samme redaktørene. Mange av artikkelforfatterne har bakgrunn fra Biola eller underviser på universitetet i dag, men når det gjelder Paul Copan er han i dag knyttet til Palm Beach Atlantic University, som er et kristent universitet i Florida.⁹

Filosofene ved Notre Dame

Ved siden av Biola er universitetet Notre Dame en viktig institusjon når temaet er kristen filosofi.¹⁰ Dette universitetet er katolsk og legger stor vekt på filosofi, noe som er vanlig i mange katolske sammenhenger. Alvin Plantinga underviste i mange år ved Notre Dame – selv om han er en reformert kristen. Hans etterfølger, Michael Rea, har siden 2009 stått i spissen for et forskningsprogram om analytisk filosofi som har til hensikt å bidra til ”fruitful scholarly conversation among analytic philosophers and theologians”.¹¹

Notre Dame ligger i byen South Bend i Illinois, et par timers kjøretur fra Chicago. En av de mest profilerte lærerne er Peter van Inwagen. Han har en meget interessant livshistorie. van Inwagen hadde en akademisk lynkarriere og ble raskt anerkjent og ble først en kristen da han var omkring 40 år. Han har skrevet en interessant bok om det ondes problem og er anerkjent for sitt forsøk på å forsvare den frie vilje – et stadig tilbakevendende problem for moderne, analytisk filosofi. I dag er van Inwagen president i The Society of Christian Philosophers og tilhører den anglikanske kirke.

Også den kjente etikeren Alasdair MacIntyre er i dag knyttet til Notre Dame – selv om han har passert 80 år. Som ung etiker var han sterkt påvirket av marxismen. Men også MacIntyre har gjennomgått en kristen omvendelse – og har konvertert til katolisismen. Mest kjent er han utvilsomt for boken *After Virtue* som utkom i 1979. Den nevnes av mange som

en årsak til dydsetikkens renessanse. MacIntyre argumenterer i boken for en dydsetikk, inspirert av både Aristoteles og klassisk kristen tenkning, og hevder at vestens moralske ryggrad kan gå i oppløsning fordi fundamentet for vår moral har blitt fjernet.

Skillelinjer innenfor religionsfilosofien

Religionsfilosofi er så mangt. Innenfor filosofien skilles det ofte mellom en *analytisk tradisjon*, som gjerne knyttes til filosofer fra USA og England, og en *kontinental filosofi*, som vi av navnet skjønner er knyttet til kontinentet, kanskje særlig Frankrike. Det er ikke bare enkelt kort å beskrive forskjellene. Men vi ser at det innenfor den analytiske tradisjonen, der de filosofene jeg så langt har nevnt befinner seg, rettes et sterkt fokus på klassiske spørsmål knyttet til gudsbevis eller gudsargument, det ondes problem og etiske grunnlagsspørsmål. I den kontinentale filosofiske tradisjonen er gjerne innfallsvinkelen, temaene og arbeidsformen noe annerledes.

Skillelinjene innenfor religionsfilosofien går gjerne langs andre linjer enn de konfesjonelle. For den som ønsker å få en nyttig oversikt over ulike apologetiske og religionsfilosofiske innfallsvinkler, anbefaler jeg gjerne boken *Faith Has Its Reasons* av Kenneth Boa og Robert Bowman.¹² Den gir en meget god oversikt over de ulike grunnholdningene teologer og filosofer kan ha til apologetisk og religionsfilosofisk tenkning.

I tidligere tider ble ofte reformerte teologer sett på som svært negative til ”naturlig teologi”, altså tanken om at viktige sider ved kristen gudstro kan forsvares og begrunnes rasjonelt. Men i dag vil nok de fleste filosofene ved Biola, som altså er reformerte kristne, tenke ganske offensivt om muligheten for å bedrive

”naturlig teologi”.

Andre filosofer og teologer er mer negative til naturlig teologi. I norsk kontekst er Aksel Valen-Sendstad kjent for å hevde at menneskets naturlige religiøsitet ikke fører til noe annet enn avgudsdyrkelse. Dette er blant annet budskapet i boken *Farvel til religionen*¹³. For Valen-Sendstad er hovedsaken at mennesker bare kan komme til tro gjennom forkynnelsen av Bibels budskap. Fornuftsmessige argumenter til støtte for kristen gudstro har derimot liten betydning.

De senere år har jeg lest en del litteratur fra den fremstående religionsfilosofen Paul C. Moser. Han fremstår også som ganske negativ til naturlig teologi og er inspirert av teologer som Søren Kierkegaard og Blaise Pascal – for å nevne to som er kjent for å være negative til alle forsøk på å ”bevise” Gud. I boken *The Evidence for God*¹⁴ er Moser avvisende til vanlige gudsargumenter. Det er altså ikke slik at tittelen garanterer for en offensiv gjennomgang av ulike fornuftsmessige argumenter til støtte for kristen tro. Derimot mener Moser at Gud først og fremst gjør seg kjent i menneskers samvittighet – så fremt disse er åpne for å la seg forandre av Gud.

Selv har jeg vært litt overrasket over at Moser er såpass negativ til naturlig teologi i lys av at han er ansatt ved et katolsk universitet i Chicago. Da jeg oppsøkte ham i mars, spurte jeg om han selv var katolikk. Han så noe forundret på meg og fortalte at han selv var aktiv i en luthersk menighet, selv om han hadde sine reserverasjoner mot sider ved luthersk teologi.

Men selv om Moser står noe annerledes plassert i det religionsfilosofiske landskapet enn en del andre, pleier også han tett kontakt med det apologetiske og reli-

gionsfilosofiske miljøet på Biola. Han skriver også jevnlig i tidsskriftet *Philosophia Christi*.

Avslutning

Religionsfilosofi kan være viktig av flere grunner. Mange av oss trenger å tenke gjennom hvilke grunner vi har for vår tro. I tillegg er det viktig at vi kan møte utfordringer fra skeptikere og ateister på en god måte. Jeg tror også at en del kristne har nytte av gode svar i møte med egen tvil og usikkerhet. Nathan Schneider har selv besøkt Biola og fulgt et kurs av William Lane Craig. Han oppsummerte møtet slik:

Many of the students—all young men, except for one middle-aged mother—told me a similar story: as teenagers raised in evangelical churches, they began to question their faith. They turned to parents or pastors for help, but mostly they were advised to pray harder, to believe more strongly. But then they came across a book by Craig or J. P. Moreland (who also teaches at Biola). There, they discovered arguments for God and for revelation that were infused with interpretations of modern science. Their questions were answered. A few even started their own apologetics ministries. Craig was not just their teacher; he had saved their faith.¹⁵

Det er flott å høre at mennesker opplever at grundig trosforsvar gir mennesker hjelp. Jeg tror filosofien har flere begrensninger enn dette sitatet kanskje tilsier. Likevel er jeg sikker på at filosofi for kristne, som ønsker å ta både bibel og samtid på alvor, ofte handler om langt mer enn spissfindigheter. Det kan handle om å bevare troen.

Noter

1. Quentin Smith, "The Metaphilosophy of Naturalism," *Philo* 2001, 4:2.
2. <http://www.societyofchristianphilosophers.com/>
3. <http://www.epsociety.org/>
4. <http://www.talbot.edu/>
5. Her kan jeg blant annet vise til *Theofilos* 2012 nr. 1:40-42, der Eivind Algør har en kort artikkel om Craig. I samme nummer skrev også Craig selv en artikkel om Richard Dawkins, s. 43-55.
6. Schneider, Nathan, *Saving Faith. The Renewed Stature of Christian Philosophizing*, Commonweal, <https://www.commonwealmagazine.org/saving-faith>.
7. Craig driver også nettsiden <http://www.reasonablefaith.org> som inneholder mye nyttig stoff.
8. (Downers Grove, Ill: InterVarsity Press, 2003).
9. <http://www.pba.edu/index.cfm?fuseaction=faculty.detail&contactID=795>
10. <http://philosophy.nd.edu/>
11. Hentet fra nettsiden til Notre Dame, <http://philreligion.nd.edu/research-initiatives/analytic-theology/>
12. 2. utgave (Waynesboro, GA og Milton Keynes: Paternoster, 2005).
13. (Oslo: Lunde Forlag, 1987).
14. (New York: Cambridge University Press, 2010).
15. Schneider, Nathan, *Saving Faith. The Renewed Stature of Christian Philosophizing*.